

Таміла Кравченко,

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри фонетики і граматики англійської мови,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
<https://orcid.org/0000-0002-3339-8954>
м. Черкаси, Україна

Наталія Іщук,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
<https://orcid.org/0000-0001-8801-2679>
м. Вінниця, Україна

Ірина Грачова,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла
Коцюбинського
<https://orcid.org/0000-0002-6963-3936>
м. Вінниця, Україна

Використання відеоматеріалів на заняттях ІМПС для розвитку навичок професійно орієнтованої дискусії

Using video materials at lessons “Foreign Language for Specific Purposes” to develop skills of professionally oriented discussion

Анотація. Одним з основних завдань на заняттях іноземної мови за професійним спрямуванням (ІМПС) є розвиток навичок професійно орієнтованої дискусії, адже неможливо уявити конкурентоспроможного фахівця будь-якої спеціальності без належного знання іноземних мов. Проблема навчання професійно орієнтованого діалогічного мовлення та використання відео на заняттях англійської мови займалося багато вчених, однак питання ролі відеоматеріалів на заняттях ІМПС для розвитку навичок професійно орієнтованої дискусії залишається недостатньо дослідженим. Метою статті є розгляд інтерактивного методу використання відеоматеріалів на заняттях ІМПС як інструменту, який сприяє розвитку навичок професійно орієнтованої дискусії у майбутніх спеціалістів. Описовий метод з елементами спостереження, узагальнення та інтерпретації дав можливість описати теоретичний матеріал стосовно досліджуваної

проблематики. Професійно орієнтована дискусія – це спільне обговорення будь-якого складного питання, що характеризується гнучкістю засобів аргументації і множинністю вибору. Розвивати навички такого виду дискусії у студентів ефективно сприяє використання відеоматеріалу на занятті, адже відео дає змогу студентам краще розуміти фактичну інформацію і мовні особливості у конкретному контексті. Професійно орієнтована дискусія на основі перегляду відео повинна включати чотири основні етапи: підготовчий (вибір відеоматеріалу, що відповідає рівню знань студентів та меті заняття), переддискусію (постановка проблемного запитання перед студентами), власне дискусію та заключний етап (аналіз дискусії). Дискусійний метод спонукає студентів до пошуку самостійного вирішення обговорюваних проблем, формує у них культуру творчого мислення, що дає можливість підготувати висококваліфікованих фахівців. Подальші дослідження вбачаємо в добірці різноманітних видів вправ до перегляду відеоматеріалів, які допоможуть поліпшити розвивати навички професійно орієнтованої дискусії.

Ключові слова: професійно орієнтована дискусія, відеоматеріал, студент, іноземна мова за професійним спрямуванням.

Summary. One of the main tasks at the lessons “Foreign language on Specific Purposes” (“FLSP”) is to develop the skills of professionally-oriented discussion because it is impossible to imagine a competitive specialist without proper knowledge of foreign languages in any field. Many scientists studied problems of training professionally-oriented discussion and the use of video at English lessons, but the issue of the role of video materials at classes “FLSP” to develop skills of professionally-oriented discussion remains insufficiently investigated. The purpose of the article is to consider the interactive method of using video materials at lessons “FLSP” as an instrument that promotes the skills of professionally-oriented discussion at future specialists. The descriptive method with observation elements, generalization and interpretation is the instrument to describe theoretical material concerning the problem under study. Professionally-oriented discussion is a collective discussion of any complex issue characterized by the flexibility of argumentation means and the choice multiplicity. The use of video material at lessons promotes develop skills of such discussion effectively because video materials make students understand the actual information and language features in a particular context better. Professionally-oriented discussion based on video view includes 4 main stages: preparatory (selection of video material, which corresponds to the level of students’ knowledge and purpose of lessons), pre-discussion (problem description to students), actual discussion and final stage (analysis of the discussion). The discussion method encourages students to find an independent solution to the problems discussed, forms a culture of creative thinking, which makes it possible to prepare highly skilled professionals. Further research is in a selection of various exercises for reviewing video materials to improve the skills of professionally-oriented discussion.

Key words: professionally-oriented discussion, video material, student, Foreign Language for Specific Purposes.

Вступ. У сучасних умовах прагнення України інтегруватися до світової спільноти неможливо уявити фахівця будь-якої спеціальності без належного знання іноземних мов. Як показує багаторічний досвід роботи у закладах вищої освіти, студент, який володіє іншомовною компетенцією на високому рівні, має гарні перспективи розвитку кар'єри та співробітництва у глобальному світі.

Сьогодні у навчальному процесі на заняттях з вивчення англійської мови у закладах вищої освіти відбувається зміщення акценту з репродуктивних видів діяльності, що включають переклад, переказ, виконання граматичних вправ, до продуктивних видів, що передбачає висловлення студентом власної думки про прочитане й почуте, обговорення, написання есе та творів. Одним з основних завдань на заняттях іноземної мови за професійним спрямуванням (ІМПС) є розвиток навичок професійно орієнтованої дискусії.

Питаннями з методики навчання професійно орієнтованого діалогічного мовлення займалися такі зарубіжні науковці, як А. Drougas, Т. Dudley-Evans, А. Fenner, А. Hasselgreen, R. Healey, Т. Hutchinson, Z. Kone, J. Palmer, А. Waters та багато інших. Українські дослідники П. Гурвич, Л. Клобукова, Є. Пучко, З. Овчаренко, І. Сімкова, Н. Топтигіна та ін. також досліджували проблеми навчання дискусії. З. Овчаренко вважає дискусію ефективним засобом вивчення та вдосконалення англійської мови [5]; І. Сімкова описала лінгвістичні особливості професійно орієнтованої дискусії студентів інженерних спеціальностей [7] та досліджувала використання кейсового методу для навчання іншомовної професійно орієнтованої дискусії [6]; Н. Коротка вважає метод дискусії базовим у системі інтерактивних методів навчання, що може виступати й як самостійний метод інтерактивного навчання, представлений безліччю модифікацій, що розрізняються способами організації процесу обговорення [4].

Питанням використання відео на заняттях англійської мови присвячено роботи багатьох учених, зокрема, Ю. Верисокіна, Р. Гуревича, О. Дворжец, О. Климової, Ю. Комарової, С. Неделіної, В. Писаренка, Є. Русакової, О. Тарнопольського та ін. Серед британських та американських науковців і практиків, які досліджували цю проблему, – М. Allan, R. Cooper, J. Hughes, M. Lavery, L. Miller, J. Sherman та ін.

Хоча проблемами навчання професійно орієнтованого діалогічного мовлення та використання відео на заняттях англійської мови займалося багато вчених, питання ролі відеоматеріалів, особливо автентичних, на заняттях МПС для розвитку навичок професійно орієнтованої дискусії залишається недостатньо дослідженим.

Метою статті є розгляд інтерактивного методу використання відеоматеріалів на заняттях «Іноземна мова за професійним спряму-

ванням» як інструменту, який сприяє розвитку навичок професійно орієнтованої дискусії у майбутніх спеціалістів.

Методологія та методи дослідження. Методи дослідження визначаються метою та матеріалом, що аналізується. Вони включають загальнонаукові методи, основний серед яких – описовий метод з елементами спостереження, узагальнення та інтерпретації. Він дає можливість описати теоретичний матеріал стосовно досліджуваної проблематики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з ефективних засобів формування творчих здібностей на заняттях англійської мови є продукування ідей та обмін ними під час інтерактивної мовної взаємодії у процесі вирішення різного роду проблемних завдань. Більше того, даний підхід є й найбільш продуктивним способом стимулювання мовленнєво-розумової активності. У навчальній діяльності це можна здійснити тільки в процесі обговорення, дискусії, суперечки. У зв'язку із цим виникає проблема розвитку вмінь брати участь у цих видах інтерактивної взаємодії, інакше кажучи, розвиток дискусивних умінь як інструменту вирішення проблемних ситуацій [5].

Дискусія (*discussio*) у перекладі з латинської мови – це дослідження або розбір, тобто це колективне обговорення конкретної проблеми, питання або зіставлення різних позицій, ідей та думок

Дискусія – це спільне обговорення будь-якого складного питання, що дає змогу не лише прояснити, а, можливо, й змінити думки, позиції та установки учасників групи в процесі безпосереднього спілкування. Вона може бути використана як із метою надання можливості учасникам побачити проблему з різних боків, так і як спосіб вироблення спільної оптимальної позиції в прийнятті діагностичного рішення [8].

Метод дискусій як один із методів проблемного навчання знаходить усе більше застосування на заняттях з іноземної мови, у тому числі під час професійно орієнтованому навчанні, головним чином, тому, що він дає змогу органічно інтегрувати знання студентів з різних сфер під час вирішення якоїсь проблеми, застосувати мовні знання і навички на практиці, генеруючи при цьому нові ідеї. Навчання іноземній мові у цілому, що включає в себе найрізноманітніші види мовної і розумової діяльності, сприяє формуванню у студента здібності ясно мислити, критично сприймати інформацію, виділяти в ній головну думку і знаходити засоби та аргументи для її підтвердження й обґрунтування, а отже, сприяє розумінню будь-якого теоретичного матеріалу [4, с. 161].

На нашу думку, конкретна мета дискусії на кожному занятті ІМПС повинна бути пов'язана з розвитком навичок *професійно*

орієнтованої дискусії, тому з погляду мети виділяємо три важливих види дискусії: власне дискусію, дебати та переговори. Власне дискусію найкраще використовувати для спільного пошуку інформації, коли потрібно розглянути проблему з багатьох позицій до моменту прийняття рішення, коли важливим є залучення у спільний процес мислення досвіду всіх учасників. Дебати слід використовувати, коли погляди розділені поміж учасниками групи, яка повинна здійснити вибір, а не узгодити. Переговори найкраще підійдуть для узгодження спільних дій.

Успішна професійно орієнтована дискусія характеризується гнучкістю засобів аргументації і множинністю вибору. Під час дискусії у студентів істотно розвиваються теоретичне мислення, уміння абстрагуватися і робити узагальнення, уміння ставити чіткі запитання, що сприяє формуванню і розвитку гнучкої, здатної радикально перебудовуватися координації дій, активізації і розвитку механізмів розуміння та зародження смислу, тобто синтезу [6, с. 192].

Розвивати навички професійно орієнтованої дискусії у студентів ефективно сприяє використання відеоматеріалу на занятті, адже візуальний ряд дає змогу студентам краще зрозуміти як фактичну інформацію, так і мовні особливості у конкретному контексті, оскільки зорова опора іншомовного звукового ряду сприяє глибшому та точнішому розумінню його сенсу та розвитку фонематических та аудитивних здібностей студентів [3].

Використання відеоматеріалів для розвитку навичок професійно орієнтованої дискусії на заняттях ІМПС має такі переваги [3]:

– створюється специфічне мовне середовище. Автентичні відеоматеріали незамінні для створення специфічного мовного середовища в умовах відсутності природного середовища спілкування іноземною мовою. Завдяки відеоряду студенти можуть опинитися серед фахівців своєї галузі під час роботи над певним проектом;

– підвищується мотивація студентів. Використання автентичних відеоматеріалів на заняттях підвищує мотивацію до навчання і створює певні умови, наближені до квазікомунікативної, навчально-пошукової та творчої діяльності студентів. По-перше, студенти отримують позитивні емоції, коли вони розуміють матеріал, розрахований на носіїв мови, і зауважують, що іноземна мова професійного спрямування не є недосяжною для них. По-друге, вони демонструють більшу зацікавленість, коли спостерігають уживання іноземної мови у реальних ситуаціях професійного спілкування, і це мотивує їх більше, ніж будь-який інший чинник. По-третє, ретельно підібраний відеоматеріал та методично правильно розроблені завдання до нього спонукають студентів до говоріння у рольовій грі чи дискусії,

які проводяться після перегляду, пошуку нової інформації з певної тематики та призводять до активізації пізнавальної діяльності;

– відеоматеріали відповідають інтересам студентів. Автентичні відео є цікавими та стимулюючими;

– відеоматеріали точно відображають мову у використанні. Повна автентичність мовного матеріалу означає, що він не спрощений, дійові особи розмовляють з акцентом, типовим для певної місцевості, а також послуговуються загальнозживаними висловами та ідіомами. Візуальна інформація допомагає студентам краще зрозуміти мову, ніж у разі використання лише аудіо;

– відбувається розвиток уваги та пам'яті, ефективно засвоєння матеріалу. Під час перегляду відео в аудиторії створюється атмосфера спільної пізнавальної діяльності, і навіть неухвнений студент за таких умов стає уважним.

О. Реутова виділяє такі етапи проведення дискусії: 1. Студенти самі висувають цікаві для них проблеми. Потім у процесі групової дискусії вони мають проблеми за ступенем важливості, значущості і виділяють найбільш «гостру» для вивчення в малих групах. 2. Викладач висуває групі необхідний матеріал (концепції, принципи, факти, погляди) – базові відомості з досліджуваної проблеми, а також наукову літературу, довідники, словники. 3. Виділена проблема стає предметом вивчення та обговорення у кожній малій групі. 4. Усі групи послідовно пред'являють свій матеріал (факти, приклади, вироблену точку зору, позиції) усій навчальній групі. 5. Далі йде загальна дискусія: аналіз висловлених позицій, прийняття найбільш перспективних, доповнення, взаємозбагачення різних точок зору, розширення уявлень, установок, способів поведінки, зміна ставлення до себе, до інших, до світу. 6. Після закінчення роботи проводиться опитування, під час якого члени групи повинні висловитися з приводу ефективності дискусії та своєї ролі в обговоренні проблеми [9, с. 8–9].

У змісті навчання професійно орієнтованої дискусії можуть бути виділені такі компоненти: мотиваційний, процесуальний, результативний і рефлексивний. Мотиваційний аспект професійно орієнтованої дискусії пов'язаний із першим етапом говоріння – мотиваційно-спонукальною фазою. До діалогу студента спонукає комунікативно-пізнавальна потреба здійснити усне спілкування. Вона уособлюється в мотиві мовленнєвої діяльності і спрямовується комунікативним наміром, що усвідомлюється студентом у меті говоріння: запитати, роз'яснити, уточнити інформацію. Таким чином, мотиваційно-спонукальна фаза, яка є складною взаємодією мотиву говоріння і комунікативного наміру, формує загальний задум, загальний предмет висловлювання.

Процесуальний аспект змісту розвитку навичок професійно орієнтованої дискусії пов'язаний із другим етапом говоріння, що здійснюється студентами – орієнтовано-дослідною фазою. На даному етапі студент повинен здійснити правильний вибір засобів формулювання власної думки іноземною мовою, а також планування, програмування і внутрішню мовну організацію предметного та змістового планів. Результативний аспект пов'язаний із третьою фазою здійснюваного студентами говоріння – виконавчою. Виконавча фаза говоріння носить зовні виражений характер. Студенти вимовляють висловлювання й у такий спосіб реалізують свій задум. Рефлексивний аспект стосується контролю, аналізу, самоконтролю [6].

Уважаємо, професійно орієнтована дискусія на основі перегляду відео повинна включати чотири основні етапи: підготовчий, перед-дискусію, власне дискусію та заключний.

Підготовчий етап передбачає вибір відеоматеріалу для розвитку навичок професійно орієнтованої дискусії для заняття ІМПС. Навчальними відео можуть бути: відеозвіти, відеоконспекти з інших тренінгів, відеоматеріали, відзняті на тренінгу, – для аналізу безпосередньо під час тренінгу; жанрові відео (фрагменти з кінофільмів, документальні відео) – для підкріплення та проблематизації тем, які піднімаються; емоційні відеофрагменти, які створюватимуть певний настрій у групі (їх можна демонструвати перед початком роботи, на початку заняття). Варто пам'ятати, що демонстрування навчальних відео повинно займати не більше 15 хвилин, інакше це може спричинити в учасників відчуття втоми, нудьги, розсіяти їхню увагу та знизити інтерес до предмету [1, с. 15].

Важливим під час використання відеоматеріалів є дотримання таких умов: застосовувати відеоматеріал, що відповідає рівню знань студентів; демонструвати відео лише в міру і тільки у відповідний момент заняття; організувати перегляд відео так, щоб усі студенти були залучені до активного перегляду; детально продумувати пояснення під час демонстрації відеоматеріалу; демонстрований відеоматеріал повинен відповідати тематиці занять ІМПС.

Другий етап – переддискусія – вимагає постановки проблемного запитання перед переглядом відео. Також перед демонстрацією відео варто запропонувати студентам зробити припущення щодо змісту на основі назви, зображень головних героїв або місць, де відбуваються події, виписати терміни за назвою відеоматеріалу, розібрати або закріпити лексичний та граматичний матеріал. Цей етап є дуже важливим, адже необхідно зосередити увагу студентів [3].

Демонстрація фільму передбачає активну навчальну діяльність студентів. Вони можуть робити анотації, план, виписувати опорні слова

та фрази до показаного відеоматеріалу, підібрати еквіваленти, синоніми чи антоніми до почутих у сюжеті слів. Доречно буде запропонувати знайти правильні відповіді, коректні чи некоректні твердження, логічно дібрати частини відеотексту, заголовки до частин відео [3].

На етапі завершення демонстрації відео активізується комунікативна творча діяльність студентів, яка має на меті власне ведення дискусії – основний етап.

Під час власне дискусії можливе використання різних прийомів: аргументації (сукупності аргументів на користь будь-якого твердження), дебатів (обміну думками з певних питань), демонстрації (логічного розміркування, у процесі якого на підставі аргументів роблять висновок про істинність чи хибність гіпотези), логоманії (вид суперечки, за якої учасники, не знаючи предмета суперечки, заперечують аргументи один одного чи не погоджуються один з одним), неточних висловлювань, полеміки (суперечка з метою захистити свою точку зору і заперечити думку опонента) [2].

Для успішного ведення дискусії студенти повинні володіти вміннями, які підвищують її ефективність: уміння ставити запитання, наприклад, «What do you mean when you say that ...?», «Could you prove it?»; уміння здійснювати перифраз (повторення висловлювання з метою стимулювання переосмислення та уточнення змісту), наприклад «You say that ...?», «Did I understand right that ...?»; уміння демонструвати незрозуміння з метою уточнення і деталізації висловлювання, наприклад «I'm sorry, I don't really understand what you mean. Can you give more details or examples?»; уміння висловити сумнів, щоб позбавлятися від слабо аргументованих і непродуманих висловлювань, наприклад «Is it really so? Are you sure?».

Поділяємо також думку Н.В. Короткої щодо заходів, яких потрібно дотримуватися, аби дискусія не перетворилася на некеровану розмову: ознайомити студентів із принципами ведення дискусії; визначити діапазон дискусії; кожна висловлена пропозиція має бути піддана осмисленню та тлумаченню; створити альтернативні групи або групи однодумців у разі виникнення протиріч у судженнях; завершувати кожен виступ конкретними пропозиціями/висновками [4, с. 161].

Заключний етап – це аналіз дискусії: зіставлення мети дискусії з отриманими результатами; це оцінка результатів, виявлення позитивних і негативних боків, оцінювання роботи студентів та висновки.

Відповідно до охарактеризованих етапів професійно орієнтованої дискусії на основі відео перегляду, перед викладачем дисципліни «ІМПС» постає завдання створити, підтримати і підвищити мотивацію мовленнєвої поведінки студента, що передбачає відбір акту-

альних автентичних відеоматеріалів та ефективну організацію щодо перегляду відео, які стимулюють виникнення і розвиток комунікативно-пізнавальної потреби студентів для висловлення думки іноземною мовою.

Висновки з дослідження. Загальновідомим є факт, що головним засобом передачі навчальної інформації є зоровий, тому візуалізація навчального матеріалу, створення навчального середовища з наочним представленням інформації, використанням кольору і звуку, впливаючи на емоційні та понятійні сфери, сприяє розвитку навичок професійно орієнтованої дискусії на заняттях ІМПС. Ефективність використання відеоматеріалів залежить не тільки від точного визначення їх місця в системі навчання, а й від того, наскільки раціонально організована структура відеозаняття, як погоджені навчальні можливості відео з розвитком навичок професійно орієнтованої дискусії.

Дискусійний метод спонукає студентів до пошуку самостійного вирішення обговорюваних проблем. Розвиток навичок професійно орієнтованої дискусії після перегляду відео на заняттях ІМПС формує у студентів культуру творчого мислення, створює умови для використання особистого життєвого досвіду і отриманих раніше знань для засвоєння нових, що дає можливість підготувати висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців, які здатні вирішувати проблемні ситуації у фаховій діяльності.

Подальші дослідження вбачаємо в добірці різноманітних видів вправ до перегляду відеоматеріалів, які допоможуть поліпшити розвивати навички професійно орієнтованої дискусії на заняттях ІМПС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інтерактивні методи викладання. Практичні поради для суддів-викладачів. Київ : ФОП Демчинський О.В., 2017. 64 с.
2. Зарівна О.Т. Дискусія як метод навчання англійської мови в технічних вишах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2010. Вип. 16. С. 120–126.
3. Конопляник Л.М., Коваленко О.О. Використання автентичних відеоматеріалів для формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх інженерів. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія «Педагогіка. Психологія»*. 2016. Вип. 2(9). С. 90–96.
4. Коротка Н.В. Дискусія на заняттях з англійської мови як метод формування комунікативних навичок у вищому навчальному закладі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2019. Вип. 7(75). С. 160–163.
5. Овчаренко З.П. Дискусія як ефективний засіб вивчення, вдосконалення англійської мови. URL: <http://www.kamts1.kpi.ua/node/2469>.
6. Сімкова І.О. Використання кейсового методу для навчання іншомовної професійно орієнтованої дискусії студентів інженерних спеціальностей.

Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Серія «Філософія. Психологія. Педагогіка». 2010. № 3. С. 191–195.

7. Сімкова І.О. Лінгвістичні особливості професійно орієнтованої дискусії студентів інженерних спеціальностей. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки.* 2011. Вип. 18. С. 75–81.
8. Сорокіна С.І., Шевченко Т.І. Групова дискусія як один з ефективних інтерактивних методів практичної підготовки майбутніх лікарів. *Матеріали Х ювілейної Всеукраїнської навчально-наукової конференції з міжнародною участю «Кредитно-модульна система організації навчального процесу у ВМ (Ф) НЗ України на новому етапі».* 2013. Ч. 1. С. 488–490.
9. Реутова Е.А. Применение активных и интерактивных методов обучения в образовательном процессе вуза. *Методические рекомендации для преподавателей Новосибирского ГАУ.* Новосибирск, 2012. 58 с.
10. Professionally Oriented Concepts in the Foreign Language Oral Speech of a Future Specialist in the Conditions of Multilingual Professional Communication / A.M. Zhandildinova et al. *Revista ESPACIOS.* 2018. Vol. 39. № 20. URL: <https://www.revistaespacios.com/a18v39n20/a18v39n20p10.pdf>.
11. Weinberger A., Patry J.-L., Weyringer S. Improving Professional Practice through Practice-Based Research: VaKE (Values and Knowledge Education) in University-Based Teacher Education. *Vocations and Learning.* 2016. Vol. 9. P. 63–84.